

Перун Марина Володимирівна,
здобувач першого(бакалаврського) рівня освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
perunmarina444@gmail.com

Науковий керівник:
доктор юридичних наук,
професор кафедри приватного права
Державного податкового університету
Коротюк Оксана Вікторівна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми проявляється в тому, що нотаріат має великий вплив на забезпечення здійснення прав людини та юридичних осіб. Розвиток України як держави спонукає її до реформ та нововведень. Система нотаріату в Україні, як і інші сфери, зазнає постійних змін. Адже нотаріат – це один з найбільш давніх юридичних інститутів. У сучасному світі є тенденція до цифровізації. Як зазначає Альпакова І.С., актуальним є запровадження цифрових технологій, які дають змогу скоротити час для вчинення нотаріальних дій. Запровадження в роботі нотаріуса електронних реєстрів, електронного документообігу, ведення архіву в електронному вигляді значною мірою гармонізують роботу нотаріуса. Сьогодні Закон України «Про нотаріат» не дає нормативного закріплення використання цифрових технологій, тому потребує дослідження [1, с. 27].

На думку Суислової В.І. ще одним чинником який спонукає до реформування нотаріату є стрімкий розвиток суспільства та всесвіту. Будь-яка правова держава не зможе повноцінно функціонувати, якщо робота нотаріату не буде добре злагоджена,

адже останній є сильним регулятором правового захисту людей [8, с. 125].

Деякі з науковців, які досліджували дане питання вважають, що таке нововведення позитивно вплине на систему нотаріату, оновивши його та зробивши більш зручним для використання, натомість інші припускають думку про те, що таке запровадження є недоцільним, зважаючи на той вигляд, в якому воно зараз пропонується.

На сьогоднішній день нотаріат в Україні, на нашу думку, не є повністю сформованим, адже все ще відбувається реформування. Ми вирішили звернути увагу саме на запровадження електронної системи нотаріату, адже це питання не є повністю врегульованим і потребує детальнішого дослідження.

Нормативною базою для запровадження електронної системи нотаріату в Україні є Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності та Постанова КМУ «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо поетапного запровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату» № 1444.

Згідно з останньою, даний проект буде запроваджуватися покроково і включатиме три етапи. Перший - створення оновлених електронних реєстрів (Спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей, Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів), створення і впровадження електронного робочого місця нотаріуса, Електронного реєстру нотаріальних дій; другий - модернізацію Єдиного реєстру нотаріусів, створення та впровадження Електронного нотаріального архіву, модернізацію електронного робочого місця нотаріуса, Електронного реєстру нотаріальних дій; третій - створення та впровадження електронного кабінету клієнта, введення в промислову експлуатацію Системи е-нотаріату [2]. Тут виникає перша проблема, адже є питання щодо того, чи мають бажання громадяни, аби їх відомості(конфіденційну інформацію) та складені ними документи були завантажені до електронної системи.

Тому, варто продемонструвати людям надійність системи та недопустимість ознайомлення третіх осіб з такими документами.

Президент Нотаріальної палати України В. М. Марченко пише, що основна мета електронного нотаріату – не звести функції нотаріуса до механічних, а зробити нотаріат максимально доступним і зручним для осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій. Враховуючи активну співпрацю між НПУ і Мін'юстом у питанні реформування нотаріату, є всі підстави сподіватися на те, що запровадження системи Е-нотаріату буде здійснено у найкоротші строки [4, с. 45].

Електронна система нотаріату передбачає такі функції: ведення електронного нотаріального діловодства, формування електронних нотаріальних справ; функціонування Електронного реєстру нотаріальних дій, Спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей, Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, Єдиного реєстру нотаріусів, Електронного нотаріального архіву, електронного робочого місця нотаріуса, електронного кабінету клієнта; централізоване зберігання нотаріальних документів в Електронному нотаріальному архіві; підготовку нотаріальних документів на основі типових проектів (зразків) документів, підготовку нотаріальних документів; відправлення запитів та отримання інформації з єдиних та державних реєстрів, кадастрів, інших інформаційних систем, доступ нотаріусів до яких передбачений законодавством, обмін іншою інформацією в електронній формі, необхідною для вчинення нотаріальних дій або виконання функцій, делегованих державою; в установлених законодавством випадках надання відомостей та документів із системи е-нотаріату; інформаційну взаємодію з підсистемами системи е-нотаріату та іншими державними електронними інформаційними ресурсами [10].

На думку Альпакової І.С. реформування нотаріату України є необхідним кроком у контексті євроінтеграційних процесів. До найбільш значущих напрямків з реалізації цієї реформи належать: 1) запровадження електронної системи нотаріату, відмова від ведення паперових книг обліку діяльності нотаріуса, автоматизація низки процесів у діяльності нотаріусів, ефек-

тивна інформаційна взаємодія між державними інформаційними ресурсами; ведення нотаріального архіву в електронній формі; 2) перехід до єдиного статусу нотаріуса, що передбачає скасування їх поділу на державні та приватні; розширення повноважень нотаріусів, наприклад, реєстрація шлюбів та розлучень; 4) перехід від професійного самоврядування до саморегулювання, розширення повноважень самоврядних нотаріальних інституцій – Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату [1, 30-31]. Але говорити про відмову від паперових носіїв за допомогою введення е-нотаріату наразі неможливо, адже у вищезгаданій постанові КМУ зазначається, що після вчинення нотаріальної дії нотаріус завантажує до Електронного реєстру нотаріальних дій електронні копії оригіналів документів, посвідчених, засвідчених чи виданих ним, виготовлені шляхом сканування з накладенням кваліфікованого електронного підпису, крім документів, які не долучаються до нотаріальної справи [2]. Тобто нотаріуси будуть вчиняти нотаріальні дії як зазвичай – на паперових бланках, а потім копії таких документів будуть завантажуватися до електронної системи. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документ - документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Ст. 7 цього ж закону визначає, що оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа, а копією документа на папері для електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері [6]. Отже, нотаріальні електронні документи не володіють ознаками електронного документа, визначеними Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг», оскільки оригінальним нотаріальним документом є паперовий примірник, а до електронної системи завантажуються копії паперових документів. Тому якщо розглянути документи, що завантажуються до Електронного реєстру нота-

ріальних дій через призму поняття «електронний документ», що визначено в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», вважати завантажені нотаріальні документи електронними документами не можна.

Наказом Міністерства Юстиції України № 3081/5 від 22.07.2022 визначено перелік нотаріальних документів, які формуються з електронним ідентифікатором [7]. Тож тепер такі документи як довіреність; договір оренди транспортних засобів; заповіт; заява, на якій нотаріусом засвідчується справжність підпису можна перевірити за допомогою відповідного QR-коду. Проте така дія не означає, що можна не надавати нотаріусу оригінал документа, перевіривши його через застосунок по QR-коду. Як зазначається в листі Мін'юсту від 02.11.2022 № 101671/129613-33-22/8.3, формування в Системі е-нотаріату нотаріального документа з QR-кодом здійснюється з метою надання додаткової функції захисту такого документа від підробок та перевірки автентичності його тексту [3]. Також Мін'юст зазначив, що наразі формувати нотаріальні документи з QR-кодом можуть лише нотаріуси міста Києва та при наявності такої технічної можливості в умовах воєнного стану. Згодом до системи долучаться нотаріуси з усієї України [9]. Через це перед нами постає логічне питання щодо справедливості такого рішення. Наразі дане нововведення можуть протестувати лише в Києві, тоді як в інших містах України нотаріуси не підключені до програми е-нотаріату і не можуть повноцінно перевірити документи, як створюють нотаріуси міста Києва.

Отже, Україна впроваджує цифрові технології у різні сфери життя громадян з метою оптимізації, удосконалення, зменшення часу, що витрачається на здійснення тієї чи іншої дії, а також для покращеного контролю за дотриманням правил по вчиненню таких дій. Не оминули такі реформи і систему нотаріату. Постановою КМУ «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо поетапного запровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату» № 1444 було введено е-нотаріат на території міста Києва. Столичні нотаріуси

вже мають змогу перевіряти встановлений перелік документів за допомогою застосунку через QR-код. Проте на інших територіях нашої країни така можливість поки що відсутня. Тому варто запропонувати впровадити таку технологію по всій Україні задля її всезагального тестування, що було б справедливо по відношенню до інших нотаріусів.

У цілому, проаналізувавши мету та ті функції, що передбачаються електронною системою нотаріату, можна сказати, що цей проєкт в перспективі стане зручним та доступним інструментом для громадян та нотаріусів. Наразі виникають певні проблеми з його впровадженням, але з подальшим удосконаленням е-нотаріат може значно покращити цю юридичну сферу, ставши способом додаткової перевірки документів, швидкості їх пересилання, зручного звернення за послугами нотаріуса та організованим місцем зберігання нотаріальних документів в електронному форматі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альпакова І. С. Нотаріат в Україні: становлення та запровадження цифрових технологій. *ScienceRise: Juridical Science*. 2021. № 2(16). С.27-32. URL: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2021.235308>
2. Деякі питання реалізації експериментального проєкту щодо поетапного запровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1444 Офіційний вісник України. 2021. №7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1444-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.04.2023 р.)
3. Лист Міністерства юстиції України від 02.11.2022 № 101671/129613-33-22/8.3. URL: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2022/11/answers-qr.pdf> (дата звернення 13.04.2023 р.)
4. Марченко, В. М. "Окремі питання впровадження в Україні системи Е-нотаріату." *Прикарпатський юридичний вісник* №1 (30). 2020. С. 42-46. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/download/513/815>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення регулювання нотаріальної діяльності: Проєкт Закону 2911-IX від 07.02.2023. Офіційний вісник України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5644&conv=9> (дата звернення 13.04.2023 р.)

6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України № 851-IV від 22.03.2003. Офіційний вісник України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 13.04.2023 р.)

7. Про затвердження Переліку нотаріальних документів, які формуються з електронним ідентифікатором: Наказ Міністерства юстиції України від 22 липня 2022 р. № 3081/5. Офіційний вісник України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-22#Text> (дата звернення 13.04.2023 р.)

8. Суслowa, В. І. Сучасні проблеми інституту нотаріату в Україні. Академічна відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2021. С 125-128. URL: https://ndi.academy/wpcontent/uploads/KRC_conf_aprel_2021__AV.pdf#page=125

9. Цифровізація нотаріату: перевірити нотаріальний документ з QR-кодом можна у застосунку Дія | Кабінет Міністрів України. Урядовий портал. 02 листопада 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/cifrovizaciya-notariatu-pereviriti-notarialnij-dokument-z-qr-kodom-mozhna-u-zastosunku-diya> (дата звернення 13.04.2023 р.)

10. Що таке електронний нотаріат та як це буде працювати. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/228508-scho-take-elektronniy-notariat-ta-yak-tse-bude-pratsyuvati> (дата звернення 13.04.2023 р.)

Резюме.

Перун М.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

У тезах досліджуються деякі питання запровадження електронної системи нотаріату в Україні. Наша країна тримає напрямок до цифровізації, адже слідує світовим тенденціям та має на меті таким чином спростити процедури в окремих сферах життя громадян. Даний процес не оминув і систему нотаріату. Описано нормативну базу; функції, що передбачаються електронної системою нотаріату; особливості та проблеми запровадження е-нотаріату.

Resume.

Perun M.V. FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF THE ELECTRONIC SYSTEM OF THE NOTARY IN UKRAINE

Some issues of the introduction of the electronic notary system in Ukraine are investigated in theses. Our country is moving towards digitization, because it follows global trends and aims to simplify

procedures in certain spheres of citizens' lives. This process did not bypass the notary system. The regulatory framework is described; functions provided by the electronic notary system; peculiarities and problems of the introduction of e-notary.

Ключові слова: електронна система нотаріату, е-нотаріат, експериментальний проєкт, система нотаріату, нотаріус.